ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

ФІЗИЧНА ОСВІТА І СПОРТ

УДК 37.015:796.817-057.87

DOI https://doi.org/10.5281/zenodo.12933255

Об'єкт для формування активної життєвої позиції в спортсменів бойового та поліцейського хортингу – здоров'я учнів, військових ліцеїстів, студентів і курсантів

Діхтяренко Зоя Михайлівна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри технологій оздоровлення та фізкультурно-спортивної реабілітації; Державний податковий університет, 08200, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31, Україна; ПВНЗ «Український гуманітарний інститут»; 08292, м. Буча, вул. Інститутська, 14, Україна; *https://orcid.org/*0000-0003-1869-7494

Отравенко Олена Вікторівна

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри теорії та методики фізичного виховання ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 36001, м. Полтава, вул. Коваля, 3, Україна; *https://orcid.org/*0000-0001-8308-5895

Єрьоменко Едуард Анатолійович

кандидат педагогічних наук, професор кафедри правоохоронної діяльності, Державний податковий університет, 08200, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31, Україна; *https://orcid.org/*0000-0002-8162-7539

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Завістовський Олег Дмитрович
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, 49005, м. Дніпро, проспект Науки, 26, Україна; *https://orcid.org/*0000-0002-0126-5102

Прийнято: 19.07.2024 | Опубліковано: 29.07.2024

Анотація. *У науковій публікації проаналізовано науково-методичну літературу щодо: виявлення публікацій про категорії «здоров'я» і «цінності»; теоретичного дослідження поняття «цінність». Описано три етапи педагогічного експерименту (1-й етап: обговорення між співавторами щодо виокремленої літератури з визначеного напряму наукового дослідження; 2-й етап: опис теоретичної підготовки; 3-й етап: визначення послідовності ціннісних орієнтацій і місце цінності-цілі «здоров'я» для учнів і ЗВО; співвідношення рівнів між респондентами щодо цінностей-цілей). У таблиці 1 представлено узагальнені результати респондентів щодо цінностей-цілей: учні-спортсмени бойового хортингу (8-мі класи (n=790), ЗВО / курсанти (n=86) і ЗВО (n=66). А в таблиці 2 і на рисунку 1 – узагальнені результати співвідношення рівнів між респондентами щодо цінностей-цілей: учні-спортсмени бойового хортингу і ЗВО двох закладів вищої освіти. Метою колективного дослідження є доведення доречності щодо своєчасного викладання теоретичного матеріалу для збереження та зміцнення здоров'я як цінності в учнів, військових ліцеїстів, студентів і курсантів – об'єкти для формування активної життєвої позиції в спортсменів бойового і поліцейського хортингу. Методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури, педагогічне спостереження, встановлення відсоткового співвідношення між групами, вирахування*

середньоарифметичного, методика М. Рокича «Ціннісні орієнтації». Наукова новизна: вперше, в умовах воєнного стану, визначено послідовності ціннісних орієнтацій і місце «здоров'я» як цінності для учнів і студентів двох закладів вищої освіти. В експерименті було доповнено ще двома цінностями-цілями: успішна спортивна кар'єра / досягнення високих спортивних результатів; активна життєва позиція (автор: З. Діхтяренко).

Отже, визначена мета публікації була досягнута, а дані результати досліджень (високий рівень цінностей-цілей є в 44,8 % юнаків і в 36,8 % дівчат – здобувачів вищої освіти / курсантів; у 44,4 % юнаків і в 33,3 % дівчат – студентів кафедри «ТМФВ»; у 59,5 % юнаків і в 45,3 % дівчат – учнів-спортсменів) є доведенням доцільності своєчасного викладання теоретичного матеріалу щодо збереження та зміцнення здоров'я як цінності в учнів і ЗВО. Адже, для здобувачів вищої освіти / курсантів проводяться лекційні, семінарські, практичні та індивідуальні заняття з поліцейського хортингу. Спортсменам бойового хортингу систематично: читаються міні-лекції, бесіди тощо; проводяться учнівські, суддівські і т.д. семінари різного напрямку, тренування, змагання, тренінги тощо. Також, великий вплив на спортсменів мають наукові заходи різного рівня, в яких вони беруть участь і як слухачі, і як доповідачі. Тому, як висновок, результати вищі, ніж у здобувачів вищої освіти, а, отже, цей факт доводить доцільність своєчасного викладання теоретичного матеріалу щодо збереження та зміцнення здоров'я як цінності в учнів і студентів – об'єкт для формування активної життєвої позиції в спортсменів бойового і поліцейського хортингу. Акцент робимо на факті: учні-спортсмени бойового хортингу після закінчення навчання в закладах загальної середньої освіти йдуть навчатися в заклади вищої освіти, військові навчальні заклади України і т.д.

Ключові слова: *здоров'я, цінності, учні, студенти, військові ліцеїсти, спортсмени, активна життєва позиція, бойовий хортинг, поліцейський хортинг, методична література, експеримент.*

An object for the formation of an active life position of Combat and Police Harting athletes – the health of students, military lyceums, students and cadets

Zoia Dikhtiarenko

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Rehabilitation Technologies and Physical Culture and Sports Rehabilitation; University of the State Fiscal Service of Ukraine, 08200, Kyiv region, Irpin, St. 31 University Street, Ukraine, https://orcid.org/0000-0003-1869-7494

Olena Otravenko

PhD in Pedagogy, Associate Professor, head of the department of theory and methods of physical education, state institution «Luhansk Taras Shevchenko National University», 36001, Poltava, str. Kovalya, 3, Ukraine, https://orcid.org/0000-0001-8308-5895

Eduard Yeromenko

PhD in Pedagogy, professor of the department of law enforcement, University of the State Fiscal Service of Ukraine, 08200, Kyiv region, Irpin, St. 31 University Street, Ukraine, https://orcid.org/0000-0002-8162-7539

Oleh Zavistovskyi

Senior lecturer of the department of tactical and special training of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, 49005, Dnipro, Nauka Avenue, 26, Ukraine, https://orcid.org/0000-0002-0126-5102

Abstract. *The scientific publication analyzed the scientific and methodological literature regarding: identification of publications on the categories of «health» and «values»; theoretical study of the concept of «value». Three stages of the pedagogical experiment are described (1st stage: discussion between co-authors regarding the selected literature from the specified direction of scientific research; 2nd stage: description of theoretical training; 3rd stage: determination of the sequence of value orientations and the place of the value-goal «health» for pupils and students; the ratio of levels between respondents regarding values-goals). Table 1 presents the summarized results of the respondents regarding the values-goals: students-athletes of Combat Horting (8th grades (n=790), secondary school / cadets (n=86) and secondary school (n=66). And in Table 2 and Figure 1 – the generalized results of the ratio of levels between respondents regarding values-goals: students-athletes of Combat Horting and students of two institutions of higher education. The purpose of the collective research is to prove the appropriateness of the timely teaching of theoretical material on the preservation and strengthening of health as a value in pupils, students and cadets - objects for the formation of an active life position in athletes of Combat and Police Horting. Scientific novelty: for the first time, in the conditions of martial law, the sequence of value orientations and the place of «health»as a value for pupils and students of two institutions of higher education were determined. The experiment was supplemented with two more values-goals: a successful sports career / achieving high sports results; active life position (author: Z. Dikhtyarenko). So, the results of the research are given: lectures, seminars and practical classes on Police Horting are held for students of higher education / cadets. Combat Horting athletes are systematically given mini-lectures, conversations, etc., which is why the results are higher than those with higher education.*

Keywords: *health, values, pupils, students, military lyceum students, athletes, active life position, Combat Horting, Police Horting, methodical literature, experiment.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Одним із ключових питань для кожної країни було, є та залишиться – це збереження та зміцнення здоров'я нації, як гаранта існування незалежної держави, рівень соціально-економічного, наукового та морального розвитку, показник цивілізованості та ефективної взамодіяльності всіх сфер суспільства. Наразі, в умовах воєнного стану результати досліджень про здоров'я українців будуть невтішними. На сьогодні можемо оприлюднити одного з офіційних джерел: «Індекс здоров'я. Україна» – це серія опитувань із вивчення задоволеності медичною допомогою, ставлення до реформи системи охорони здоров'я, здорової поведінки, досвіду звернень і витрат на медичну допомогу в Україні. Протягом 2016-2020 рр. загалом проведено п'ять хвиль досліджень, збір даних для яких здійснював Київський міжнародний інститут соціології (КМІС) у співпраці з Центром «Соціальні індикатори». Загальна вибірка кожного року становила понад 10000 осіб (приблизно 400 осіб у кожному регіоні) та є репрезентативною для кожної області. Дослідження є лонгітюдним (повторюваним) із використанням ідентичної методології й інструментарію, що дає можливість відстежувати зміни у ставленні й досвіді в часі. …

Останнє офіційне оприлюднення даних було в 2020 р. Отже, в 2016 році загальноукраїнське значення Індексу здоров'я склало 55 балів, у 2017-2018 рр. по 62 і 61,6 бали відповідно, в 2019 – 63,6 бали та в 2020 році – 65 балів. Для порівняння візьмемо два роки: 2016 і 2020. Так, у 2016 р.: задоволені дільничним терапевтом / сімейним лікарем – 70 %, задоволені медичною допомогою в стаціонарі – 58 %, зверталися по медичну допомогу в останньому випадку

хвороби – 62 %, проходили профілактичні медогляди за останні 12 міс. – 59 %, не відмовлялися від звернення до лікаря через відсутність коштів за останні 12 міс. 58 %, не відмовлялися від вакцинації для своїх дітей – 75 %, знають симптоми інсульту – 50 %, оцінюють свій стан здоров'я як добрий, або дуже добрий – 39 %, не мають надлишкової ваги або ожиріння – 41 %, витрати на ліки протягом останніх 30 днів – 550 грн.

У 2020 р.: задоволені дільничним терапевтом / сімейним лікарем – 74 %, задоволені медичною допомогою в стаціонарі – 51 %, зверталися по медичну допомогу в останньому випадку хвороби – 73 %, проходили профілактичні медогляди за останні 12 міс. – 57 %, не відмовлялися від звернення до лікаря через відсутність коштів за останні 12 міс. 79 %, не відмовлялися від вакцинації для своїх дітей – 86 %, знають симптоми інсульту – 94 %, оцінюють свій стан здоров'я як добрий або дуже добрий – 54 %, не мають надлишкової ваги або ожиріння – 26 %, витрати на ліки протягом останніх 30 днів – 750 грн. [8].

Узагальнюючи оприлюднені дані можемо констатувати, що одним із ефективних шляхів, на нашу думку, вирішення питання щодо формування активної життєвої позиції в спортсменів бойового і поліцейського хортингу можливо через збереження та зміцнення здоров'я в учнів, військових ліцеїстів, студентів і курсантів. Засвоїти теоретичні знання можна під час тренувального і навчально-виховного процесів, семінарів, круглих столів, дистанційно (при можливості і в умовах воєнного стану) від тренерів федерацій, викладачів-тренерів кафедри, науково-педагогічних працівників і провідних науковців України ІПВ НАПН України [1-7; 9-11; 14-18].

Аналіз науково-методичної літератури і публікацій щодо вивчення / впровадження різних видів / модифікацій (фізичне, соціальне, психічне, духовне, інтелектуальне, емоційне, розумове, особистісне, соматичне, біологічне, моральне, професійне і т.д.) здоров'я як цінності в учнів, військових ліцеїстів,

студентів, курсантів підтверджує наше припущення, що даним питанням займалися / займаються в різні часи відомі вчені, викладачі-дослідники і т.д. (І. Бех, О. Докукіна, К. Журба, С. Федоренко, І. Шкільна «Смисложиттєві цінності сучасних підлітків в умовах євроінтеграційного поступу України», 2022; С. Возняк, В. Кононенко, І. Кононенко, В. Луць, В. Москалець, В. Фомін «Духовні цінності українського народу», 1999; О. Єжова «Формування ціннісного ставлення до здоров'я в учнів професійно-технічних навчальних закладів», 2011; В. Лаппо «Формування духовних цінностей студентської молоді в начально-виховному процесі вищого навчального закладу: теоретико-методичні засади, 2017; О. Корнієнко «Національні цінності особистості: сутність та особливості формування», 1998; В. Кремень «Філософія людиноцентризму в освітньому просторі», 2010; О. Кузнєцова «Формування сімейних цінностей у студентів вищих навчальних закладів», 2015; І. Кучинська «Іван Огієнко про шляхи та засоби виховання духовних цінностей особистості», 1999; Н. Науменко «Підготовка майбутнього вчителя до формування духовного здоров'я молодших школярів», 2016; А. Осіпцов «Виховання загальнолюдських цінностей у студентів класичного університету», 2016 та ін.). Систематично в Україні та за кордоном видається науково-методична література за результатами досліджень, наприклад, Б. Шаповалов, О. Завістовський «Поліцейський хортинг як сучасна система самозахисту в екстремальних ситуаціях», 2021; О. Завістовський «Історія заснування та розвиток поліцейського хортингу», 2024; розділи колективних монографій (Dovgan, N., ... & Melnik, B. Part 6. «Horting as the tool of comprehensive education of pupils, students, and cadets», 2021; Fedorchenko, T., … & Dehtyaryov, A. Part 5. «Combat Horting as a means of physical education of a harmoniously developed, successful, a vitally active personality – pupils, students and cadets: results of research work», 2022; Malynskyi, I., ... & Ostapchuk, L. Part 5. «Horting as a Means of Physical Education for Pupils and

Students» [1-18 та ін.].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Колективний огляд сучасних наукових досліджень і публікацій виявив, що під час дії воєнного стану в Україні замало публікацій щодо експериментальних даних про цінності для учнів, військових ліцеїстів, студентів і курсантів, які навчаються, а, отже, недостатньо дослідженою залишається цінність «здоров'я» в таких нестабільних умовах життя.

Метою колективного дослідження є доведення доречності щодо своєчасного викладання теоретичного матеріалу щодо збереження та зміцнення здоров'я як цінності в учнів, військових ліцеїстів, студентів і курсантів – об'єкти для формування активної життєвої позиції в спортсменів бойового і поліцейського хортингу.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати науково-методичну літературу щодо виявлення публікацій про категорії «здоров'я» і «цінності».

2. Описати три етапи педагогічного експерименту.

3. Оприлюднити узагальнені результати: ранжування респондентами цінностей-цілей; співвідношення рівнів між респондентами щодо цінностей-цілей в учнів 8-их класів і ЗВО, з'ясовуючи місце здоров'я у системі життєвих цінностей.

Зв'язок роботи з науковими темами. Беручи до уваги назву наукового дослідження і теоретичний аналіз списку літератури, зроблено спільне заключення: дана публікація спрямована на впровадження результатів науково-дослідних робіт у заклади середньої та вищої освіти [1-18 та ін.]. А, отже, наукове дослідження виконується згідно НДР: 1) ДР № 0118U001989; ДР № 0121U113261; 2) (ДР № 0120U100443); ДР №0123U100608; 3) ДР № 0121U113032; 4) ДР № 0117U005556.

Виклад основного матеріалу дослідження з описом здобутих наукових результатів. Питання щодо збереження та зміцнення здоров'я як цінності в учнів, військових ліцеїстів, студентів і курсантів це є об'єктом для формування активної життєвої позиції спортсменів бойового і поліцейського хортингу, і, на сьогодні залишається малодослідженим, адже, поєднує знання з різних наукових дисциплін і наук (фізичне виховання, філософія, педагогіка, психологія, культурологія, політологія, соціологія та інші), які виявляють через поняття багатофункціональність, що передбачає послідовне обґрунтування теоретико-методологічних засад дослідження. Таким чином, аналіз змісту поняття «цінності» досліджувалися в працях Б. Ананьєва, В. Андрущенко, І. Беха, В. Виговського, О. Дробницького, О. Запорожця, І. Канта, В. Кременя, М. Рокича, С. Рубінштейн, О. Тимошенко та ін.

Українські науковці І. Бех, О. Докукіна, К. Журба, С. Федоренко, І. Шкільна присвятили колективну монографію теоретичним і методичним засадам виховання смисложиттєвих цінностей сучасних підлітків в умовах євроінтеграційного поступу України. На основі аналізу наукової літератури осмислено поняття «смисл», «смисл життя», «смисложиттєві цінності» розкрито базові смисложиттєві цінності, психологічні механізми виховання смисложиттєвих цінностей у дітей підліткового віку. Визначено концептуальні засади виховання смисложиттєвих цінностей підлітків в сучасних умовах. Схарактеризовано критерії, показники та рівні вихованості смисложиттєвих цінностей підлітків. Обґрунтовано педагогічні умови та структурно-функціональну модель виховання смисложиттєвих цінностей сучасних підлітків в умовах євроінтеграційного поступу України [12].

У сучасному тлумачному психологічному словнику В. Шапар пише, що «цінність – поняття, яке використовується у філософії і соціології для позначення об'єктів, явищ, їхніх властивостей, а також абстрактних ідей, що втілюють у собі

суспільні ідеали і виступають завдяки цьому як еталон належного. Можна говорити про три форми існування цінності: 1) виступає як суспільний ідеал, як вироблене суспільною свідомістю абстрактне уявлення про атрибути належного в різних сферах громадського життя; такі цінності можуть бути і загальнолюдськими, «вічними» (істина, краса, справедливість), і конкретно-історичними (патріархат, рівність, демократія); 2) з'являється в об'єктивованій формі у вигляді витворів матеріальної та духовної культури або людських учинків – конкретних предметних утілень суспільних ціннісних ідеалів (етичних, естетичних, політичних, правових та ін.); 3) цінності соціальні, переломлюючись через призму індивідуальної життєдіяльності, входять у психологічну структуру особистості як особистісні цінності – одне з джерел мотивації її поведінки.

Кожній людині властива індивідуальна, специфічна ієрархія особистісних цінностей, яка служить сполучною ланкою між духовною культурою суспільства і духовним світом особистості, між буттям суспільним та індивідуальним. Система їх складається в процесі діяльнісного предметного сприйняття індивідами змісту суспільних цінностей, об'єктивованих у витворах матеріальної і духовної культури. Як правило, для особистісних цінностей характерна висока усвідомленість; вони відбиваються в свідомості у вигляді ціннісних орієнтацій і служать важливим фактором соціальної регуляції взаємин людей і поведінки індивіда [13].

Узагальнює наявні в сучасній психолого-педагогічній літературі трактування поняття «цінності», на основі аналізу науково-педагогічної літератури, С. Федоренко: 1) відображення потреб особистості, шляхом задоволення яких вона може досягнути гармонії; 2) будь-який об'єкт інтересу, детермінований очікуванням результату; 3) готовність до поведінки, якій у суспільстві надається перевага; 4) елементи символічної системи, що поділяється суспільством і виступає критерієм або стандартом у виборі

альтернативних орієнтацій, внутрішньо відкритих у будь-якій ситуації розвитку» і т.д. [5; 12, с. 74].

Аналіз науково-методичної літератури [1-18 та ін.] підтверджує той факт, що єдиної класифікації у сучасних наукових дослідженнях не існує і, на нашу думку, не повинно існувати, так як зі зміною об'єктивних і суб'єктивних причин (наприклад, введення воєнного стану в Україні з 24.02.2022 р. Цінність 1 – сама людина та збереження життя цивільним, військовим, лікарям і волонтерам, які захищають свою Батьківщину, свій український народ. Цінність 2 – порятунок і збереження життя тваринам, птахам і т.д. Цінність 3 – порятунок Природи. Цінність 4 – вірний розподіл часу: під час відключення світла за графіком; під час сигналу повітряної тривоги; на навчання / роботу / волонтерська допомога тощо) у кожній країні світу змінюються / доповнюються / моделюються й класифікації цінностей.

Отже, в педагогічному експерименті взяли участь: студентська молодь / курсанти – здобувачі вищої освіти (майбутні офіцери Національної поліції України, 86 осіб: 19 дівчат і 67 юнаків) кафедри «Тактико-спеціальної підготовки» та кафедри «Спеціальної фізичної підготовки» ДДУВС; ЗВО кафедри «Теорії та методики фізичного виховання» ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (66 осіб: 12 дівчат і 54 юнаків) та учні-спортсмени бойового хортингу (8-мі класи: 790 осіб: 212 дівчини і 578 юнака) із тридцяти чотирьох спортивних клубів України. Даний експеримент уже проводився в січні 2017, 2020 і 2023 років із спортсмени бойового хортингу (5-9 класи). Таким чином, експеримент тривав: для учнів 8-их класів у січні 2023 р. і для ЗВО кафедри «ТМФВ» у квітні 2024 р. – он-лайн, а для ЗВО ДДУВС у квітні 2024 р. – оф-лайн.

1-й етап: обговорення між співавторами щодо виокремленої літератури з визначеного напряму наукового дослідження. Так от, на нашу думку,

дослідження об'єкту для формування активної життєвої позиції спортсменів бойового і поліцейського хортингу – здоров'я учнів, військових ліцеїстів, студентів і курсантів це є маловивченим науковим напрямом. Зазначаємо, що існують наукові статті про категорії: «здоров'я», «цінності», «поліцейський хортинг», «бойовий хортинг» у різному контексті [1-18 та ін.].

2-й етап: у межах вивчення навчальних дисциплін «Теорія і методика здоров'я», «Культура здоров'я особистості», «Фізіологія рухової активності», «Гігієна», «Основи оздоровчого фітнесу» та ін. (1 півріччя 2023-2024 н.р.) викладачами (О. Отравенко, О. Завістовський, З. Діхтяренко) читалися лекції для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня (денної та заочної форми навчання) на загальні теми: «Вживання вітамінів і їх значення для збереження й зміцнення здоров'я в студентській молоді та курсантів», «Теорія і практика збереження і зміцнення здоров'я людини», «Загальна теорія здоров'я як навчально-наукова дисципліна». Для учнів 8 класів спортивної секції бойового хортингу тренерами, науковцями з вересня 2022 р. по січень 2023 р. під час тренувань були проведені бесіди (упорядкувала З. Діхтяренко) під загальною назвою: «Вживання вітамінів і їх значення для збереження й зміцнення здоров'я в учнів, військових ліцеїстів, студентів, курсантів спортивних секцій «Бойовий хортинг»: місяці – «Вересень» (теми: 1-а і 2-а); «Жовтень» (теми: 3-а і 4-а); «Листопад» (теми: 5-а і 6-а); «Грудень» (теми: 7-а і 8-а); «Січень» (теми: 9-а і 10-а) [4; 5].

3-й етап: дефініція послідовностей ціннісних орієнтацій; визначення рівнів цінностей-цілей (високий, достатній, середній, низький) в усіх респондентів і місце цінності «здоров'я» через пряме ранжування в учнів і ЗВО / курсантів – є об'єкт для формування активної життєвої позиції спортсменів бойового та поліцейського хортингу.

Під час педагогічного експерименту було впроваджено в умовах воєнного

стану в Україні класифікацію цінностей, яку розробив М Рокич: активне, діяльне життя (повнота та емоційна насиченість життя); життєва мудрість (зрілість суджень і здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом); здоров'я (фізичне і психічне); цікава робота; краса природи і мистецтва (переживання прекрасного в природі і в мистецтві); любов (духовна і фізична близькість із коханою людиною); матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних труднощів); наявність хороших і вірних друзів (декілька друзів, але вірних, надійних); суспільне покликання (повага: тренера, батьків, спортсменів, родичів, товаришів у школі, в університеті, оточуючих); пізнання (можливість розширення своєї освіти, кругозору, загальної культури, інтелектуальний розвиток); продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил та здібностей); розвиток (робота над собою, постійне фізичне і духовне вдосконалення); розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків); свобода (самостійність, незалежність від батьків, допомога батькам); щасливе сімейне життя; щастя інших (добробут, розвиток і вдосконалення інших людей, всього народу, людства в цілому); творчість (можливість творчої діяльності); впевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів); успішна спортивна кар'єра / досягнення високих спортивних результатів; активна життєва позиція (не впадати відчай; завжди бути: наполегливим, цілеспрямованим, активним і співчутливим тощо) та добавлено З. Діхтяренко ще дві цінності-цілі: успішна спортивна кар'єра / досягнення високих спортивних результатів; активна життєва позиція. Завдання: розкласти за порядком значущості кожну цінність-ціль якими респондент-учень / ЗВО / курсант керується в даний час: найбільш значуща цінність – на першому місці, а найменш важлива – на останньому (двадцятому). Увага! Можна відкласти цінності, котрі не передбачені в особистому житті в умовах воєнного стану.

Таким чином, з переліченого списку цінностей співавторами публікації були проаналізовані всі. Адже, за нашими висновками, під час дії воєнного стану дослідники повинні зрозуміти вибір ранжування респондентів.

Отже, учні-спортсмени бойового хортингу (8-мі класи: 790 осіб: 212 дівчини і 578 юнаків) і ЗВО / курсанти ДДУВС (86 осіб: 19 дівчат і 67 юнаків), кафедри «ТМФВ» ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (66 осіб: 12 дівчат і 54 юнаків) цінності-цілі розташували в наступному порядку (*див. Таблиця 1*): «здоров'я» поставили учні-спортсмени бойового хортингу на перше місце з 578 юнаків – 85 осіб (14,7 %) і з 212 дівчат – 25 (11,8 %). Також, у майбутніх офіцерів НПУ цінність «здоров'я» є на першому місці. З 67 юнаків – 61 особа (91,0 %) і з 19 дівчат – 16 (84,3 %). Не поступаються результатами для першого місця і майбутні вчителі фізичної культури. Цінність «здоров'я» вибрали 52 юнака (96,2 %) і 12 дівчат – (100,0 %).

На другому місці в учнів-спортсменів бойового хортингу цінність «успішна спортивна кар'єра / досягнення високих спортивних результатів / робота тренером» вибрали 72 юнака (12,4 %). Із 67 юнака 59 (87,9 %) поставили на друге місце цінність «активну життєву позицію». Інші ЗВО на друге місце поставили цінність «матеріально забезпечене життя»: 49 осіб (90,6 %). А цінність «активну життєву позицію» на п'яте місце: 44 особи (81,4 %). Розділили з другого по четверте місця («активна життєва позиція», «свобода», «любов» і «щасливе сімейне життя») цінності, що мають однакові відсотки – 79,0 (15 осіб).

Таблиця 1

Узагальнені результати ранжування респондентами цінностей-цілей: учні-спортсмени бойового хортингу (8-мі класи (n=790), (січень, 2023 р.) і **ЗВО / курсанти** (ДДУВС (n=86) і (кафедра «ТМФВ» (n=66), (квітень, 2024 р.), % / осіб

(розрахунки зроблені: О. Завістовським, О. Отравенко, З. Діхтяренко)

№ п/п	Цінності-цілі	Учні-спортсмени БХ (8-мі класи (n=790)		ЗВО / курсанти (n=86)		ЗВО кафедри «ТМФВ» (n=66)	
		юнаки (n=578)	дівчата (n=212)	юнаки (n=67)	дівчата (n=19)	юнаки (n=54)	дівчата (n=12)
1.	Активне, діяльне життя	4,7 / 27	7,5 / 16	82,0 / 55	63,2 / 12	62,9 / 34	83,4 / 10
2.	Життєва мудрість	2,1 / 12	7,1 / 15	79,0 / 53	58,0 / 11	70,3 / 38	58.3 / 7
3.	Здоров'я	14,7 / 85	11,8 / 25	91,0 / 61	84,3 / 16	96,2 / 52	100,0 / 12
4.	Цікава робота	9,2 / 53	9,0 / 19	71,5 / 48	74,0 / 14	77,7 / 42	66,7 / 8
5.	Краса природи і мистецтва	0,9 / 5	2,4 / 5	17,9 / 12	26,4 / 5	22,2 / 12	33,4 / 4
6.	Любов	0,9 / 5	7,5 / 16	68,5 / 46	15,8 / 3	68,4 /37	33,4/ 4
7.	Матеріально забезпечене життя	10,7 / 62	9,0 / 19	83,4 / 56	52,7 / 10	90,6 / 49	66,7 / 8
8.	Наявність хороших і вірних друзів	9,5 / 55	3,8 / 8	64,1 / 43	68,5 / 13	79,5/ 43	75,1 / 9
9.	Суспільне покликання	9,6 / 56	5,7 / 12	38,7 / 26	10,5 / 2	83,2 / 45	50,0 / 6
10.	Пізнання	0,9 / 5	1,9 / 4	22,4 / 15	21,0 / 4	53,6 / 29	58,4 / 7
11.	Продуктивне життя	2,1 / 12	1,4 / 3	62,6 / 42	74,0 /14	74,0 / 40	75,1 / 9
12.	Розвиток	2,1 / 12	1,4 / 3	46,2 / 31	74,0 /14	87,0 / 47	91,7 / 11
13.	Розваги	0,7 / 4	0,0 / 0	0,0 / 0	0,0 / 0	7,4 / 4	0,0 / 0
14.	Свобода	3,6 / 21	7,5 / 16	82,0 / 55	79,0 / 15	33,3 / 18	50,0 / 6
15.	Щасливе сімейне життя	0,9 / 5	4,7 / 10	50,7 / 34	79,0 / 15	66,6 / 36	91,7 / 11
16.	Щастя інших	0,7 / 4	0,0 / 0	71,5 / 48	21,0 / 4	44,4 / 24	50,0 / 6
17.	Творчість	0,9 / 5	2,4 / 5	22,4 / 15	5,3 / 1	29,6 / 16	41,7 / 5
18.	Впевненість у собі	1,4 / 8	1,9 / 4	67.1 / 45	47,4 / 9	75,8 / 41	75,1 / 9
19.	Успішна спортивна кар'єра / досягнення високих спортивних результатів	12,4 / 72	7,1 / 15	11,9 /8	5,3 / 1	49,9 / 27	33,4 / 4
20.	Активна життєва позиція	12,1 / 70	8,0 / 17	87,9 / 59	79,0 / 15	81,4 / 44	83,4 / 10

Інші ЗВО також поставили на друге місце цінність «щасливе сімейне життя», яка має однакові відсотки з цінністю «розвиток» – 91,7 (11 осіб). У свою чергу поділили друге і третє місця («матеріально забезпечене життя» і «цікава робота») цінності, що мають однакові відсотки – 9,0 (19 осіб). Звернемо увагу, що таку цінність як «розваги» вибрали лише 0,7 % респондентів-підлітків: із 578

осіб – 4 із ЗВО 4 особи з 54. Отже, після проведення педагогічного експерименту всі респонденти на бесіді підтвердили, що на результати ранжування цінностей-цілей впливає воєнний стан в Україні.

Так як у ЗЗСО критерії оцінювання результатів навчання учнів / учениць відбувається за рівнями (високий, достатній, середній, низький), а у ВНЗ за національною шкалою (відмінно, добре, задовільно, незадовільно), отже, для визначення чотирьох рівнів цінностей-цілей в учнів 8-их класів і ЗВО / курсантів було розподілено всі цінності-цілі по п'ять. Таким чином, ми зможемо зробити підрахунки та якісний аналіз отриманих результатів (*див. Таблиця 2*).

Таблиця 2

Узагальнені результати співвідношення рівнів ранжування респондентами цінностей-цілей: учні-спортсмени бойового хортингу (8-мі класи (n=790), (січень, 2023 р.) і **ЗВО / курсанти** (ДДУВС (n=86) і (кафедра «ТМФВ» (n=66), (квітень, 2024 р.), % / осіб *(розрахунки зроблені: Е. Єрьоменко, З. Діхтяренко)*

№ п/п	Рівні цінності-цілі	Учні-спортсмени БХ (8-мі класи (n=790)				ЗВО кафедри «ТМФВ» (n=66)				ЗВО / курсанти (n=86)			
		юнаки (n=578)		дівчата (n=212)		юнаки (n=54)		дівчата (n=12)		юнаки (n=67)		дівчата (n=19)	
		к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%
1.	Високий	345	59,5	96	45,3	24	44,4	4	33,3	30	44,8	7	36,8
2.	Достатній	168	29,1	74	34,9	18	33,3	3	25,0	25	37,3	5	26,3
3.	Середній	42	7,3	32	15,1	7	12,95	3	25,0	8	11,9	4	21,1
4.	Низький	23	4,1	10	4,7	5	9,25	2	16,7	4	6,0	3	15,8

Отже, з 578 юнаків високий рівень цінностей-цілей набрали 345 осіб (59,5 %), достатній: 168 осіб (29,1 %), середній: 42 осіб (7,3 %), низький: 23 особи (4,1 %). Наступна підгрупа респондентів: із 212 дівчини високий рівень цінностей-цілей набрали 96 осіб (45,3 %), достатній: 74 осіб (34,9 %), середній: 32 осіб (15,1 %), низький: 10 осіб (4,7 %).

Друга група респондентів (ЗВО кафедри «ТМФВ»): з 54 юнаків високий рівень цінностей-цілей набрали 24 особи (44,4 %), достатній: 18 осіб (33,3 %), середній: 7 осіб (12,95 %), низький: 5 осіб (9,25 %). Наступна підгрупа респондентів – 12 дівчат. Для об'єктивного визначення точних результатів із

невеликою кількістю студенток було проведено відкрите опитування з наступним обмотивованим поясненням. Хто перший вибере і поставить по порядку двадцять цінностей. Час: 30 с. Отже, вклалися в час 4 особи (33,3 %) – високий рівень. Достатній: 3 ЗВО (25,0 %). Час: 31-35 с. Середній рівень: 3 студентки (25,0 %). Час: 36-40 с. Низький: 2 особи (16,7 %). Час: 41-60 с.

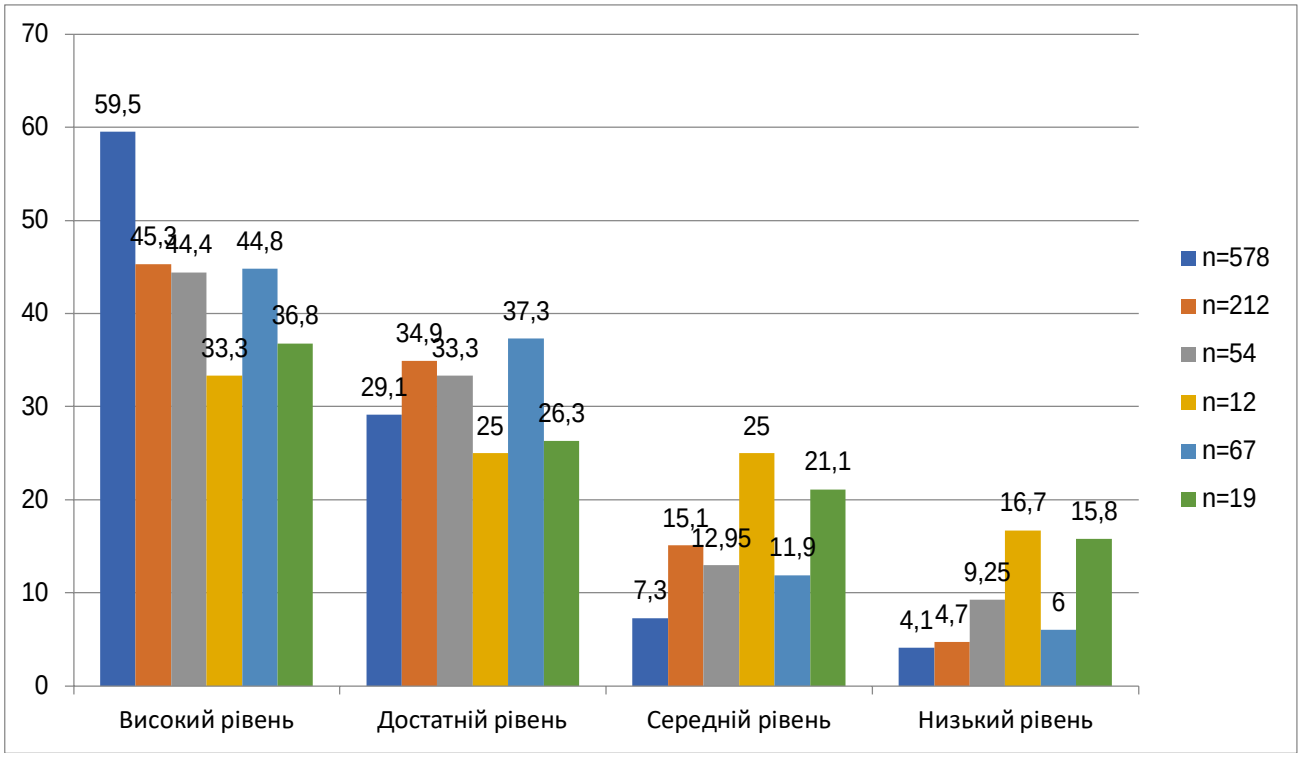

Рис. 1. Узагальнені результати співвідношення рівнів ранжування респондентами цінностей-цілей: ЗВО (n=66), **ЗВО / курсанти** (n=86), і **8-мі класи** (n=790)% *(автор: З. Діхтяренко)*

Третя група –ЗВО / курсанти: з 67 юнаків високий рівень цінностей-цілей набрали 30 осіб (44,8 %), достатній: 25 осіб (37,3 %), середній: 8 осіб (11,9 %), низький: 4 осіб (6,0 %). Остання підгрупа респондентів: 19 дівчат. Вклалися в час 7 осіб (36,8 %) – високий рівень. Час: 30 с. Достатній: 5 ЗВО (26,3 %). Час: 31-35 с. Середній рівень: 4 студентки (21,1 %). Час: 36-40 с. Низький: 3 особи (15,8 %). Час: 41-60 с.

Узагальнені результати співвідношення рівнів ранжування респондентами цінностей-цілей: ЗВО кафедри «ТМФВ», ЗВО / курсанти ДДУВС, учні-

спортсмени бойового хортингу, представлено на рис. 1. Дана методика направлена на формування в учнів і ЗВО активної життєвої позиції через цінностей-ціль «здоров'я».

Висновки.

1. Вихованню смисложиттєвих цінностей в учнів основної старшої школи приділяється значна увага у США [5; 12]. Звернемо увагу, що існує понад п'ять тисяч наукових публікацій про категорії: «здоров'я», «цінності», «бойовий хортинг», «поліцейський хортинг» у різному контексті [1-18 та ін.].

2. Описано три етапи педагогічного експерименту (1-й етап: обговорення між співавторами щодо виокремленої літератури з визначеного напряму наукового дослідження; 2-й етап: опис теоретичної підготовки (читання лекцій з навчальних дисциплін для ЗВО і проведення бесід для учнів-спортсменів 8-их класів); 3-й етап: визначення послідовності ціннісних орієнтацій і місце цінності-цілі «здоров'я» для учнів-спортсменів бойового хортингу і здобувачів вищої освіти; співвідношення рівнів між респондентами щодо цінностей-цілей).

3. Визначена мета публікації була досягнута через доповнення методики М. Рокича «Ціннісні орієнтації» ще двома цінностями-цілями: успішна спортивна кар'єра / досягнення високих спортивних результатів; активна життєва позиція (автор: З. Діхтяренко); показ узагальнених результатів: ранжування респондентами цінностей-цілей; співвідношення рівнів між респондентами щодо цінностей-цілей в учнів-спортсменів 8-их класів і здобувачів вищої освіти, з'ясовуючи місце здоров'я у системі життєвих цінностей (див. рис. 1, табл. 1, 2).

Отже, результати досліджень є доведенням доцільності своєчасного викладання теоретичного матеріалу щодо збереження та зміцнення здоров'я як цінності в учнів, військових ліцеїстів, студентів і курсантів – об'єкт для формування активної життєвої позиції в спортсменів бойового і поліцейського

хортингу. Звернемо увагу, що учні-спортсмени бойового хортингу після закінчення навчання в закладах загальної середньої освіти (шкли, гімназії, ліцеї і т.д.) йдуть навчатися в заклади вищої освіти, військові навчальні заклади України і т.д. де продовжують навчально-тренувальний і змагальний процеси з бойового і стрілецького хортингу. Тому, у *перспективах подальших наукових досліджень* передбачається опис узагальнених результатів ранжування респондентами цінностей-цілей та їх співвідношення між рівнями (учні-спортсмени бойового хортингу, ліцеїсти військових навчальних закладів України, студенти та курсанти закладів вищої освіти), що сприяє продовженню наукового експерименту та доведенню актуальності теми.

Список використаних джерел

1. Грибан Г., Довгань Н., Отравенко О., Діхтяренко З., Єрьоменко Е., Шило О., Єлін С., Бєлікова Т., Борсукова Д., Веровчук О., Гарбуз К., Діхтяренко К., Малиновський М., Минькова Є., Петрова О., Пустолякова Л., Радьков В., Сергієнко М. (2024). Сучасні тенденції та перспективи розвитку якісної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах ступеневої освіти: зб. наук. праць за матер. YI міжн. наук.-практ. конф. (Полтава – Лубни, 18-19 квітня 2024 р.) / за ред. О. В. Отравенко. Полтава: вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2024. – 257 с. Розділ «Бойовий хортинг – національний професійно-прикладний вид спорту України». – С. 194-256.

2. Грибан Г., Канішевська Л., Присяжнюк С., Діхтяренко З., Єрьоменко Е., Кукушкін К., Хіміч В., Пустолякова Л., Охріменко З., Морін О., Жуляєв В., Карасевич С., Демченко Н., Борсукова Д., Гонтар Ю., Петрова О., Коржова Д., Малиновський М., Олійник Т., Науменко І., Лещенко Д., Цвіга А. (2023). Підготовка майбутніх учителів фізичної культури та тренерів у заклади загальної середньої освіти, спортивні клуби та ДЮСШ (в умовах воєнного стану) [Електр.

видання]: зб. матер. ІІ Всеукр. наук.-практ. конф. з міжн. участю присвяченої Дню фізичної культури і спорту України та Дню працівника освіти (м. Буча, 01-02 листопада 2023 р.) / упор. : З. М. Діхтяренко. – м. Буча: ПВНЗ «УГІ», 2023. – 308 с. Розділ 3. «Бойовий хортинг – національний професійно-прикладний вид спорту України». – С. 77-170.

3. Грибан Г. П. Теорія і методика бойового хортингу як наукова і навчальна дисципліна: запитання, рівень інтересу учнів, студентів і курсантів / Г. П. Грибан, Е. А. Єрьоменко, О. В. Отравенко, З. М. Діхтяренко // Сучасні тенденції та перспективи розвитку якісної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах ступеневої освіти: зб. наук. праць за матер. YI міжн. наук.-практ. конф. (Полтава – Лубни, 18-19 квітня 2024 р.) / за ред. О. В. Отравенко. Полтава: вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2024. – С. 217-222.

4. Діхтяренко З. М. Значення вітамінів для збереження та зміцнення здоров’я в спортсменів бойового хортингу: учнівська та студентська молодь, курсанти / З. М. Діхтяренко, А. В. Стешиц, Д. М. Борсукова // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. – Вип. 7 (152) 22. – С. 57-62.

5. Діхтяренко З. М. Здоров’я як цінність в учнів і ЗВО – об’єкт для формування активної життєвої позиції спортсменів бойового хортингу / З. М. Діхтяренко, В. П. Чаплигін, С. А.Живолович, С. Ю. Коцюба, В. О. Хоменко // Науковий часопис Українського державного університету імені М. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2024. – Вип. 4 (177) 2024. – С. 50-56.

6. Діхтяренко З. М. Інноваційні підходи майбутніх тренерів єдиноборства

та вчителів фізичної культури до Модельної навчальної програми «Фізична культура. 5-6 клас». Варіативний модуль «Бойовий хортинг» в умовах воєнного стану для формування активної життєвої позиції / З. М. Діхтяренко, Н. Ю. Довгань, О. В. Отравенко, Е. А. Єрьоменко, О. Д. Завістовський // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2023. – Вип. 8 (168) 23. – С. 51-56.

7. Завістовський, О.Д. (2024). Аспекти заснування поліцейського хортингу в Україні. Collection of Scientific Papers «SCIENTIA», (January 26, Helsinki, Finland),452-454.
URL: https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/1570.

8. Індекс здоров'я. Україна. URL: https://health-index.com.ua/#map.

9. Матеріали науково-практичного семінару, присвяченого Першому чемпіонату України з поліцейського хортингу / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2015. – 105 с.

10. Отравенко О. В. Формування української національної ідентичності учнівської та студентської молоді в системі національно-патріотичного виховання / О. В. Отравенко, З. М. Діхтяренко, В. І. Ганчева, Е. А. Єрьоменко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. № 1 (360), 2024. С. 142-152.

11. Присяжнюк С., Сичов С., Діхтяренко З., Єрьоменко Е., Кукушкін К., Хатько А., Хіміч В., Пустолякова Л., Захаріна А., Рогальський В., Єрьоменко В., Гречаний О., Кусяк Т., Сиротинська О., Гарбуз К., Гонтар Ю. В., Петрова О., Цвіга А., Долгов О., Попович А. (2022). Підготовка майбутніх учителів фізичної культури та тренерів у заклади загальної середньої освіти, спортивні клуби та ДЮСШ (в умовах воєнного стану) [Електр. видання]: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з міжн. участю присвяченої Дню фізичної культури і спорту

України та Дню працівника освіти (м. Буча, 05 жовтня 2022 р.) / упор. : З. М. Діхтяренко. – м. Буча: ПВНЗ «УГІ», 2022. – 337 с. Розділ 3. «Бойовий хортинг – національний професійно-прикладний вид спорту України» – С. 86-152.

12. Смисложиттєві цінності сучасних підлітків в умовах євроінтеграційного поступу України: монографія / [Журба К. О. (ред.), Бех І. Д., Докукіна О. М., Федоренко С. В., Шкільна І. М.]. – Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2022. – 155 с.

13. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. – Х.: Прапор, 2007. – 640 с. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/427530.pdf.

14. Dikhtiarenko, Zoia, Korzhenko, Iryna, Steshyts, Andrii. Training of future physical education teachers and martial arts coaches – Combat Horting to the application of healthcare technologies (2022). Physical culture, sports and physical rehabilitation in modern society. N. Khlus, O. Nestorenko (editors). *Monograph*. Publishing House of University of Technology, Katowice, 2022, (pp. 22-77).

15. Dovgan, N., Fedorchenko, T., Yeromenko, E., Dikhtiarenko, Z., Kukushkin, K., Lavrentiev, O., Sergienko, Y., Khatko, A., Khimich, V., Shcerbina, Y., Pustoliakova, L., Hulai, V., Demchenko, N., Hrek, T., Vaskivska, T., Yeromenko, V., Ovsiukova, O., Zub, R., Melnik, B. (2021). Physical culture and sport in harmoniously developed personality formation. Volodymyr Prystynskyi, Tadeusz Pokusa (editors). Monograph. Publishing House WSZiA, Opole. 2021. 384. ISBN 978–83–66567–34–4. Part 6. Horting as the tool of comprehensive education of pupils, students, and cadets (pp. 272–357).

16. Malynskyi, I., Boyko, V., Dovgan, N., Dikhtiarenko, Z., Yeromenko, E., Fedorchenko, T., Lytvynenko, A., Khatko, A., Pustoliakova, L., Ostapenko, O., Zubalii, M., Khimich, V., Koval, A., Zhivolovich, S., Korobchenko, A., Ostapchuk, L. Problems and prospects of physical culture and sports development and healthy

lifestyle formation of different population groups. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole; pp.286. Part 5. Horting as a Means of Physical Education for Pupils and Students 2020, (pp. 226–273).

17. Prysiazhnyuk Stanislav. Evaluation of students' motivation and independence in physical education classes: module «Combat Horting» in higher educational institutions / Stanislav Prysiazhnyuk, Zoia Dikhtiarenko, Eduard Yeromenko, Kostiantyn Kukushkin, Oleg Zavistovskyi // Фізична культура дітей, підлітків, молоді та дорослого населення в сучасному світі : матеріали IV Міжнар наук-практ Інтернет-конф, (16 березня 2023 р.) : збірн наук праць. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2023. – С. 54-65.

18. Fedorchenko, T., Boltivets, S., Dovgan, N., Dikhtiarenko, Z., Yeromenko, E., Kukushkin, K., Otravenko, O., Zavistovskyi, O., Khatko, A., Kolomoiets, H., Berezhna, T., Veselova, V., Steshyts, A., Khimich, V., Demchenko, N., Yeromenko, V., Grechana, L., Petrova, O., Kozlova, K., Ilnytskyi, I., Rebryna, A., Tsviha, A., Dehtyaryov, A. Ensuring Standards of Quality of Life in a Turbulent World. Monograph. Opole: The Academy of Applied Sciences – Academy of Management and Administration in Opole, 2022; pp. 623. ISBN 978-83-66567-48-1. Part 5. «Combat Horting as a means of physical education of a harmoniously developed, successful, a vitally active personality – pupils, students and cadets: results of research work» (pp. 498-597).